

4. NENAPRAVÍ SE KŘIVDY ZPŮSOBENÉ ŠPATNOU MĚNOU ZLEPŠOVÁNÍM MĚNY. PŮSOBENÍ NOVÝCH KŘIVD ZLEPŠOVANOU MĚNOU.

Ti, kteří chtějí znehodnocenou měnu napravovat, odvolávají se stále na menší ukladatele před válkou, na ty, kteří měli úspory nasbírané v dobrých penězích, předválečných, že jim budou vypláceny špatnými penězi. Zase je v tom směru příznačné citovat z řeči finančního ministra v Národním shromáždění: „...by utrpěli všichni ti, kdož před válkou nabyli pohledávek v dobré měně... a byli by na rovnou postaveni s těmi, kdož za války čehokoli ve špatných korunách nabyli.“

Nevidí finanční ministr, že tohoto důvodu a lepším právem lze užití zrovna proti zlepšování měny? Lze to velmi snadno prokázat. Na př. někdo měl před válkou úpisy zemských bank (zástavní listy, komunálky, meliorační a železniční úpisy atd.) v nominální sumě 20.000 K (čili nom. 21.000 frs.) Za války byl v takové tísní, že musil úpisy ty prodati, aby sám a jeho rodina neumřeli hladu. Prodal je v penězích výhodně sice, ale málo za ně stržil užitečných věcí. Snad za těch 20.000 zemských úpisů stržil až 24.000 K, ale co to bylo platno, když po případě dával za tučné vepřové maso po 50 K 1 kg, za kilo brambor po 5 až 6 K, za kilo mouky po 20 K, za šatstvo a obuv třebaš i stokrát více než za dob mírových, a když za těch 24.000 K nemohl v dlouhých a hrozných letech války sám sebe a četnou rodinu ani pořádně nasytiti ani odříti ani v nemocích ošetřiti, třebaš k tomu ještě spotřeboval všecky své jinak skrovné důchody. Vždyť za těch 24.000 K mnohdy za války byl by nedostal ani tolik, co za pouhé roční úroky z té sumy před válkou!

Kdo nahradí takovému chudáku jeho pohledávku 20.000 K před válkou jistě zabezpečenou? Nahradí se mu to, když na př. právě ten, kdo jemu a jiným prodával mouku po 20 K kilo, mohl si pak koupiti oněch 20.000 K zemských úpisů, které onen ubožák musil prodati? Takový válečný lichvář, dostal snad ty úpisy za maličkost, za pouhých 12 q mouky (12 q = 1200 kg po 20 K = 24.000 K)! Bude napravena křivda, spáchaná na původním majiteli, který dobré předválečné pohledávky (zemské úpisy) musil prodati, snad tím, že úpisů těch napřed už znehodnocených za války nabyt zbohatlý člověk, že je i značně přeplácel v důvěře na zlepšování měny a že skutečně se pak zlepšením měny přivedou úpisy ty na původní cenu předválečnou? Ten, kdo je za války musil prodati, nemohl se pořádně ani uživiti,*) ale ten, kdo je pak

*) Dejme tomu, že předválečný majitel, který měl 6 dětí nedospělých a tedy se ženou a služkou musil živiti devět lidí v domácnosti, dostal za oněch 20.000 K zemských úpisů třebaš i 24 q mouky (po 10 K 1 kg); bylo by mu to vydalo pro tři leta asi 240 g mouky na osobu n den. Mouky by to bylo sice snad dosti, ale kde jsou jiné potraviny a všechny ostatní nečetné a za války nedostupné potřeby?

koupil za draho prodávané zboží, značně získá, i když zaplatí velkou daň z majetku!

Kdyby kupec oněch úpisů, který jich nabyl snad za 12 q mouky, zaplatil i 60—70% daně nyní, zaplatil by daň tu v nynějších korunách asi 16.000 K, které měly nyní ceny asi 3200 frs. ve zlatě. Ale potom kdyby se zemské úpisy ty měly spláceti v původní neztenčené hodnotě předválečné, měly by cenu přibližně již 20.000 frs. ve zlatě nejméně. Onen válečný lichvář, který vynaložil na ně 12 q mouky, zaplatil by sice 3.200 frs. daně, ale po vší dani, kdyby se měna tak zlepšila, jak to finanční ministr pokládá za ideál, ke kterému by se mělo dospěti, zbylo by mu asi 16.800 frs. ve zlatě, nepočítaje v to všechny kupony, které mezitím vybral! Vždy by ještě mouka ta byla zaplacená onomu již zdaněnému válečnému zbohatlíkovi po 14 frs. ve zlatě za 1 kg. Vlastně by ta mouka se mu ještě platila stále dražší; neboť když mu dávali lidé za války 20 K za kilo, mělo těch 20 K joprovdové ceny sotva 5 frs. ve zlatě, kdežto by po důkladném zdanění dostal konečně 14 frs. ve zlatě za kilo mouky. Nevidí se z tohoto příkladu, že se zlepšováním měny nejen nenapravují křivdy spáchané na majitelích předválečných pohledávek, nýbrž že se tím stále jen pomáhá válečným zbohatlíkům, jimž ty pohledávky se prodejem na konec dostaly, třeba by jim byla nyní uložena jakkoli vysoká daň z majetku? Neuvídí finanční ministr, kam by vedl ten jeho ideál napravené měny „... že bychom učinili vše možné, aby koruna přišla opět na svoje dřívější niveau...?“

Velmi oblíbená je námitka: „Když nynější koruna bude znehodnocena, kterak budou postiženy vdovy a sirotci, jichž hlavním zdrojem byly jejich dobré pohledávky předválečné.“ To je hlavním a nejpádnějším důvodem pro zlepšování znehodnocené měny. Finanční ministr mluví při tom o „násilné devalvaci měny“ a staví proti ní „povlovné zlepšování měny“.

Lze však nyní mluvit o násilné devalvaci měny? Stalo-li se násilí rakousko-uherské měně, bylo násilí to spácháno už dávno německým a rakousko-uherským vedením války. Násilí to není ani nejhorším ze všeho násilí ostatního, které zločinná válka zavinila, a jehož není možné nijak napravit. Kdo napraví křivdy spáchané, že byli utraceni mladí, silní lidé, kdo vrátí životy předčasně bídou a útrapami zemřelým, kdo dá zdraví nemocným nevyлéčitelně, kdo nahradí zdravé údy zmrzačeným, kdo může spraviti ta moře trpkých slz trpících nejtěžšími mravními a fyzickými útrapami? Je snad tak možno vykouzliti válkou zničený majetek, po němž zbyly jenom pohledávky bez hmotného podkladu? Proč tyto pohledávky mají mít přednost proti ostatnímu jmění, které bylo nenahraditelně ztenčeno nebo vůbec úplně zmizelo? Proč mají se pohledávky ty hraditi od poplatníků, tím, že se z veřejných daní a poplatků mají platiti stále rostoucí úroky státních a jiných dluhů? Jakým právem mohou žádati věřitelé (státní, veřejných korporací i soukromníků, když se je-

jich berněmi má napravovati měna) — kteří dostávají přece důchody bez práce ze jmění, které měli kdysi dlužníci a kterých již pozbyli, aby jim ty důchody hradili poplatníci ze své práce, když jmění poplatníků, dlužníků, válkou dávno již bylo zničeno?

Když se vyřkne, že nynější koruna na příkl. neplatí více a nebude platit více nežli $\frac{1}{5}$ nebo $\frac{1}{4}$ frs. ve zlatě, není to žádná násilná devalvace měny, nýbrž je to pouze přiznání toho, co už dávno se ví a s čím se už dávno lidé spřátelili. Rozhodně bude to menším násilím uznati korunu za to, čím už dávno jest, nežli uměle ji zvedati a nutiti ubohé dlužníky, aby své dluhy válečné spláceli pětkráté i vícekráté větší hodnotou, nežli jakou mají nyní. Jestliže někteří předváleční dlužníci znehodnocením dluhu skutečně získali, ať se ten zisk vyšetří a ať ho dlužník vrátí v daní. Ale nezískali všichni předváleční dlužníci znehodnocením měny, někteří naopak mnoho ztratili. Na příkl. majitel zadluženého činžovního domu neměl z klesání měny žádného zisku; neboť nájemného nesměl zvyšovati a tedy mu nájemné to jistě nepostačovalo, jestliže před válkou z něho byl jen skrovně živ. Domy sice v ceně stoupaly a domácí pán si mohl vypůjčiti snad mnohem více na svůj dům, ale kdyby měna se zlepšovala, dluhy ty by ho zcela jistě o dům připravily.

Ti, jimž předválečná pohledávka zbyla až do dnešních dob po válce, jistě nejsou nejhůře postiženými, třebaš jejich pohledávka má silně zmenšenou hodnotu. Daleko hůře jsou v tom ti, kteří nejen svou pohledávku za války ztratili, protože se jim na živobytí nedostávalo, nýbrž kteří se ještě musili zadlužiti:

Na př. osamělá vdova, nebo jednotlivec svobodný nebo bezdětní manželé měli pohledávku 15.000 K, z které před válkou brali měsíční důchod 50 K (ročně 600 K při 4% úroku). Tutíž pohledávku měla četnější rodina, jak jsme ji uváděli dříve o devíti příslušnících (otec, matka, 6 dětí nedospělých a služebná osoba). — Osamělý člověk nebo bezdětní manželé při skrovném živobytí a slušném výdělečném zaměstnání udrželi si onu pohledávku přes všechny válečné nesnáze. Ovšem jim dává jen 50 K měsíčně nebo snad ještě méně, za které nyní snad nepořídí ani kilogram másla. Ale druhá četná domácnost o devíti krcích nejen nemohla uchovati si svou pohledávku 15.000 K, nýbrž udělala za půl páta roku strádání válečného snad ještě dluh 15.000 K. (To by rozděleno na $4\frac{1}{2}$ roky bylo znamenalo, že tato četná rodina musila denně průměrně dosazovati na udržení jednoho člena v domácnosti asi dvě koruny, co zajisté ji nezachránilo od nejtrpčí bídy, když jinak neměla dostatečných důchodů.) —

Nuže, která rodina byla hůře válkou postižena, zda-li ta, jež si svou pohledávku 15.000 K uchovala, či ta, jež se ještě kromě ztracené pohledávky musila zadlužiti? Zatím však, pokud je měna znehodnocena a práce je dosti dobře placena, nemusí býti ona četná rodina v postavení zoufalém. Dluh 15.000 K při 6% mím

úrokování a 3% roční splátce (čímž by se zaplatil asi za 10 let) vyžaduje měsíčního vydání 112½ K. Proti rodině, která si zachovala pohledávku 15.000 K a má 50 K měsíčního důchodu, byl by rozdíl v měsíčních požitcích (válkou způsobený) 162½ K. Při ceně koruny 20 centimes, byl by rozdíl ten celkem málo závažný, asi 32½ frs. ve zlatě měsíčně (něco přes 1 fr. denně). Ale kdyby se koruna zlepšovala, kdyby na př. platila následkem omezení oběhu bankovek a s použitím dávek z majetku 60 centimes, vzrostl by rozdíl ten na 97½ frs. ve zlatě (čili na 3¼ frs. denně), což by se ještě stupňovalo, jelikož by takové vydání na dluhy, které v hodnotě stále rostou, mohlo uvrhnouti onu četnou rodinu do nových dalších dluhů.

Je tedy jisté, že by napravování křivd znehodnocené měny pro méně postižené, uvrhovalo jen do větší bídy ty, kteří byli válečnými pohromami zasahováni mnohem hůře.

5. POVLOVNĚ NAPRAVOVANÁ MĚNA JE MĚNOU NEUSPOŘÁDANOU A ZÁHUBNOU.

Ti, kteří chtějí měnu povlovným stoupáním koruny napravovati, zapominají, že koruna takto napravovaná nebude jen stále stoupati, nýbrž že po jistém dosti značném stoupnutí zase velmi silně může klesnouti. Není příliš nesnadnou věcí různými manipulacemi (umělými) docílití toho, že měna jednou silně znehodnocená může na nějakou kratší dobu stoupnouti. Máme pro to i četné doklady. Takovým umělcem v zacházení s kursy peněz na bursách byl bývalý uherský ministerský předseda a finanční ministr Wekerle. Je známo, že ke konci r. 1917 různými z ceny 29 centimes vyzvednutí až blízko 60 centimes, tedy na operacemi se mu podařilo rakousko-uherskou korunu v Curychu z cenu dvojnásobnou.

Ale takové umělé zvedání ceny nemůže býti trvalé a nespočívá-li na rozumné politice hospodářské a finanční, objeví se velmi brzy zase zpětný pohyb cen. Měna, která není zakotvena v pevném vztahu k mezinárodním měřídlům, nemůže si vůbec udržovati ustálenou cenu. A mezinárodním jediným měnidlem jest zlato a zlaté peníze, třebaš v domácím oběhu zlato není potřebné a třebaš i v mezinárodním obchodě se vlastně po většině směňuje zboží za zboží. Ale aby se to zboží za zboží mohlo směňovati, jest nutno zboží oceňovati v penězích a mezinárodními penězi mohou dosud býti pouze peníze zlaté nebo peníze takové, které za zlaté bude možno každou dobu v příbližně pevném poměru směniti.

Také v dřívější historii nalézáme hojnost dokladů velmi zajímavých, že bylo sice možno a poměrně snadno cenu měny zvyšovati — ovšem vždy v mírných mezích — ale že bylo velmi